De valkuil van het transhumanisme: Grensverlegging of grensbeveiliging?

Website publicatie: guidobortoluzzi.org

Auteur: Pastoor Jack Geudens

Thema: Medische ethiek, biotechnologie, *creatio mediata* (Gods schepping middels biologische bemiddeling) en de christelijke visie op de menselijke waardigheid

Samenvatting

Grenzen bewaken in plaats van overschrijden: Het christelijke weerwoord

De medische wetenschap en de biotechnologie ontwikkelen zich in een duizelingwekkend tempo. Van prenatale screening (onderzoek naar afwijkingen bij het ongeboren kind) en in-vitrofertilisatie (ivf: reageerbuisbevruchting buiten het lichaam) tot geavanceerde genbewerking (zoals CRISPR-Cas: een moleculaire techniek om heel gericht in het DNA te knippen en plakken) en de opkomst van het transhumanisme (de filosofie die streeft naar het technologisch overstijgen van menselijke biologische beperkingen): wat gisteren nog sciencefiction leek, is vandaag realiteit. Hoewel deze technologieën levens kunnen redden en lijden kunnen verlichten, roepen ze ook fundamentele vragen op. Hoe ver mag de mens gaan in het herschrijven van de eigen biologie? Wanneer slaat medische vooruitgang om in een technocratische ontsporing (een ontsporing waarbij de techniek heerst over mens en moraal)?

De mens als rentmeester versus de mens als schepper

Vanuit de rooms-katholieke moraaltraditie – verrijkt met de creationistische en diepgaande theologische inzichten van pastoor Guido Bortoluzzi en professor Renza Giacobbi – wordt een kritisch en profetisch weerwoord geboden tegen de oprukkende maakbaarheidsideologie.

Waar de seculiere medische ethiek vaak drijft op individuele autonomie (het absolute zelfbeschikkingsrecht van de mens) en de maximalisatie van fysieke prestaties, stelt de christelijke visie heldere, principiële grenzen:

1. **De scheppingsorde en het genoom:** Het menselijk genoom (de volledige genetische blauwdruk van het DNA) is geen willekeurige verzameling van biologische bouwstenen waar we onbeperkt in kunnen sleutelen. De mens is rentmeester (beheerder in opdracht van God) over zijn lichaam, geen soeverein (volstrekt onafhankelijk) eigenaar. Het leven is een goddelijke gave en vanaf het allereerste moment van de bevruchting — de zygotische cel (de allereerste, eencellige bevruchte eicel[^1]) — onvoorwaardelijk beschermwaardig.
2. **De valkuil van het transhumanisme:** Het streven om de mens via technologie, kunstmatige intelligentie (AI) en gentechniek te "upgraden" naar een posthumane (de menselijke fase voorbijgestreefde) supermens, vormt in wezen een moderne uiting van hoogmoed. Het vervagen van de grenzen tussen soorten — zoals bij het creëren van chimeren (organisme opgebouwd uit DNA-cellen van verschillende soorten, bijv. mens en dier[^2]) — en het manipuleren van de menselijke kiembaan (het DNA in geslachtscellen en vroege embryo's dat erfelijk wordt doorgegeven) tasten de kern aan van wat het betekent om mens te zijn.

Echte heelheid vind je niet in het laboratorium

Somatische gentherapie (genetische behandeling die uitsluitend plaatsvindt in gewone lichaamscellen van een patiënt en niet erfelijk is) die ziektes bij een individuele patiënt geneest, verdient vanuit medische barmhartigheid alle steun. Het ingrijpen in de kiembaan of het nastreven van een 'designerbaby' (een kind waarvan het DNA in de reageerbuis is uitgekozen of aangepast op gewenste kenmerken) brengt echter onverantwoorde risico's met zich mee voor toekomstige generaties en tast de menselijke waardigheid aan.

De diepe breuk in de menselijke natuur — die zich uit in verdeeldheid, strijd en innerlijke ontregeling — laat zich niet

herstellen via een technologische ingreep of een laboratoriumupgrade. Genezing en verlossing zijn niet het product van menselijke maakbaarheid, maar ontspringen aan de genade en de sacramentele werkelijkheid van het geloof. Tegenover de kilte van de maakbare mens stelt het H. Evangelie de blijvende erkenning van onze geschapen kwetsbaarheid én de diepe, geestelijke heelheid die in Christus voor ons is weggelegd.

Hoofdartikel

1. Het menselijk genoom en de goddelijke scheppingsorde

De stormachtige ontwikkelingen in de moderne geneeskunde en biotechnologie dwingen de samenleving tot een diepgaande bezinning. Binnen de katholieke ethiek vormt de overtuiging dat het *humanum* (het mens-zijn in al zijn fysieke, psychische en geestelijke facetten) een rechtstreekse, goddelijke gave is, het vaste uitgangspunt. Het menselijk genoom (de biologische erfelijkheidscode) en de biologische orde zijn geen toevallige resultaten van een blind evolutieproces die vrijelijk te herschrijven vallen; zij maken wezenlijk deel uit van een door God gewilde schepping (*creatio mediata*[^3]).

- **De integriteit van het lichaam:** De mens is in deze visie de rentmeester van zijn eigen lichaam. Hij is geen absolute eigenaar die naar eigen goeddunken de biologische blauwdruk mag aanpassen of 'upgraden'.
- **Respect voor het prille begin:** Zoals verwoord in kerkelijke documenten zoals *Donum Vitae*[^4], bezit elk menselijk leven vanaf het allereerste moment van de bevruchting – de zygotische cel – een unieke ziel en een onvervreemdbare menselijke waardigheid (*Imago Dei*: geschapen naar Gods beeld en gelijkenis). Het menselijk leven begint niet pas na een reeks celdelingen of bij de geboorte, maar reeds in dat absolute, eencellige begin.

2. De valkuil van het transhumanisme: De mens als eigen maker

Het transhumanisme propageert een toekomst waarin de mens door middel van biotechnologie, kunstmatige intelligentie en cybernetische

implantaten (technologische koppelingen in het lichaam) haar biologische beperkingen overstijgt, met als uiteindelijk doel het creëren van een "verbeterde", posthumane mens. Vanuit een traditioneel-theologische optiek is hier geen sprake van een triomf van vooruitgang, maar van een klassieke vorm van hoogmoed: het oude verlangen uit Genesis 3 om *“als goden te zijn”*.

A. Chimeren en het vervagen van scheppingsgrenzen

Experimenten in laboratoria waarbij menselijk en dierlijk DNA worden gemengd (zogeheten chimeren) en het vervagen van de grenzen tussen soorten vormen – in lijn met de exegese (Schriftuitleg) van de geschriften van Guido Bortoluzzi – een gevaarlijke inbreuk op de door God ingestelde natuurlijke orde. Dit trekt een directe parallel met de waarschuwingen uit de oudste Bijbelse geschriften over de overschrijding van de scheppingsbarrières.

B. Het verlies van het Pneuma

Waar de technocratische geneeskunde het lichaam reduceert tot een biologische machine die gerepareerd of geüpgraded moet worden, miskent zij de geestelijke dimensie van het mens-zijn. Door uitsluitend te focussen op de fysieke optimalisatie van het omhulsel, verliest men de ziel – het zogenaamde *Pneuma* (de adem van God / de goddelijke Geest in de mens) – uit het oog.

3. Kunstmatige ingrepen en de ethische grens in de geneeskunde

De spanning tussen seculiere autonomie (gericht op het maximaliseren van de individuele levenskwaliteit en het uitbannen van lijden ten koste van alles) en de katholieke moraal wordt scherp zichtbaar in de concrete medische praktijk:

- **Abortus en prenatale screening:** Het beëindigen van een zwangerschap wordt vanuit de katholieke moraal ten strengste afgewezen. Prenatale screening dreigt in de praktijk te vervallen tot een vorm van selectieve eugenetica (het wetenschappelijk en maatschappelijk selecteren of 'rasverbeteren' van menselijk leven[^5]), waarbij ongeboren leven wordt afgebroken op grond

van een fysieke afwijking. Daarmee wordt de waarde van het menselijk leven afhankelijk gemaakt van fysieke volmaaktheid.

- **In-vitrofertilisatie (IVF):** Kunstmatige voortplantingstechnieken worden afgewezen omdat zij de voortplanting loskoppelen van de unitaire (verbindende) en procreatieve (vruchtbare) betekenis van de echtelijke liefde. Bovendien leidt IVF onvermijdelijk tot het selecteren, invriezen en vernietigen van overtollige embryo's, die in de ogen van de Kerk volwaardige dragers van menselijke waardigheid zijn.
- **Genetische modificatie (CRISPR-Cas):** Binnen deze technologie dient een strikt onderscheid te worden gemaakt:
    - **Somatische gentherapie:** Behandelingen die gericht zijn op het herstellen van zieke lichaamscellen bij een patiënt (zoals bij de bloedziekten sikkelcelziekte of bèta-thalassemie) worden positief beoordeeld. Dit valt onder de barmhartige plicht tot genezing en het verlichten van reëel lijden, mits de risico's in verhouding staan tot het doel.
    - **Kiembaanmodificatie:** Het genetisch aanpassen van embryo's of geslachtscellen – waarvan de wijzigingen blijvend worden doorgegeven aan alle volgende generaties – wordt beslist afgewezen. Het brengt onvoorzienbare risico's met zich mee voor nakomelingen die hiervoor nooit toestemming hebben kunnen geven, en opent de deur naar de maakbare 'designerbaby'.

4. Het weerwoord: Van technische maakbaarheid naar geestelijke heelheid

Waar de seculiere wetenschap heil zoekt in laboratoriumtechnieken en genetische optimalisatie, herinnert de religieuze traditie ons aan een fundamentele waarheid: de mens kan zichzelf in zijn diepste wezen niet verlossen door simpelweg zijn biologische code te herschrijven. De diepe breuk in de menselijke natuur – geworteld in de erfzonde en de ontregeling door lagere, dierlijke driften – laat zich niet door een technologische ingreep opheffen.

Echte heelheid en herstel ontstaan niet door het fabriceren van een technologische 'supermens', maar door de overgave aan Gods genade

en barmhartigheid. De Kerk reikt daartoe het sacramentele geneesmiddel aan: de Heilige Eucharistie. Hierin grijpen het Lichaam en Bloed van Christus werkelijk in op onze menselijke zwakheid om onze innerlijke gebrokenheid te vernieuwen en te genezen (helen).

De keuze waarvoor de mensheid vandaag staat, is dan ook geen neutraal wetenschappelijk vraagstuk, maar een existentiële beslissing: kiezen we voor de hoogmoed van grenzeloze grensverlegging waarin de mens zichzelf tot god uitroept, of voor de wijsheid van grensbeveiliging waarin we onze geschapen kwetsbaarheid en intrinsieke waardigheid in eer herstellen?

Voetnoten

[^1]: **Zygotische cel:** De eencellige fase die direct ontstaat bij de fusie van de mannelijke zaadcel en de vrouwelijke eicel. Wetenschappelijk en katholiek-ethisch gezien het unieke biologische beginpunt van een individueel menselijk individu. [^2]: **Chimeren:** Organismen die genetisch materiaal of cellen van twee verschillende biologische soorten bevatten. In modern genetisch laboratoriumonderzoek betreft dit vaak mens-diercombinaties. [^3]: **Creatio mediata:** De theologische doctrine van de 'bemiddelde schepping' (ontwikkeld in de visie van Don Guido Bortoluzzi), waarin God bij het scheppen van een nieuwe soort gebruikmaakt van een voorafgaande soort als drager of instrument. [^4]: **Donum Vitae (1987):** Instructie van de Congregatie voor de Geloofsleer over de eerbied voor het beginnend menselijk leven en de waardigheid van de voortplanting. Bevestigd en uitgebreid in de latere instructie *Dignitas Personae* (2008). [^5]: **Eugenetica:** Het streven om de genetische samenstelling van een populatie te verbeteren door het bevoordelen van 'gewenste' eigenschappen en het selectief elimineren van 'ongewenste' eigenschappen (bijv. door zwangerschapsafbreking na prenatale diagnostiek).

Gepubliceerd op guidobortoluzzi.org